

INFORMAȚII NECUNOSCUTE DIN PRESA BUCUREȘTEANĂ
ÎN PERIOADA OCUPAȚIEI GERMANE 1916-1918*

CORNEL POPESCU**

Pretextul declanșării primei conflagrații mondiale a fost reprezentat de asasinarea moștenitorului tronului Imperiului Austro-Ungar, Franz Ferdinand și a soției sale, principesa Sofia, în orașul Sarajevo din Bosnia-Herțegovina. Motivul real, a fost dorința de reîmpărțire a imperiilor coloniale și de formare a statelor naționale în Europa. La București, premierul român Ionel I. C. Brătianu¹ a fost prudent în privința luării, hotărârii de a intra România în război, pentru că știa discuțiile de la Paris și Londra, din cadrul cercurilor politice. Putem da ca exemplu în acest sens trasarea, în anul 1916 la Londra a viitoarei linii de frontieră între România și Ungaria, denumită în limbajul diplomatic „Linia Balfour“, după numele celui care a trasat-o, Lordul Arthur James Balfour².

Regele Carol I (1881-1914)³ și șeful Partidului Conservator, Petre P. Carp, au cerut să se respecte tratatul încheiat între România și Puterile Centrale la data de 18/30 octombrie 1883⁴ și să intrăm în război ca aliați ai acestora⁵, dar Ionel Brătianu și membrii guvernului său, s-au impus și Consiliul de Coroană din 21 iulie 1914 de la Sinaia a hotărât adoptarea expectativei armate pentru pregătirea războiului și realizarea unității naționale.

Marile puteri, au inițiat o acțiune diplomatică intensă pentru a atrage România de partea taberei în care făcea parte fiecare⁶. Ionel Brătianu nu s-a lăsat amăgit de promisiunile diplomaților străini, știa ce a pățit tatăl său I. C. Brătianu în timpul Războiului de Independență, dar nu s-a lăsat influențat nici de cererile și presiunile

* Articolul face parte din *Proiectul Oportunități oferite în cadrul stagiului de pregătire doctorală în vederea creșterii capacității și motivației pentru cercetare științifică de performanță POSDRU/6/1.5/S/23*.

** Universitatea din Pitești.

¹ Anastasie Iordache, *Ion I. C. Brătianu*, București, 1994; Ion Scurtu, *Ion I. C. Brătianu. Activitatea politică*, București, 1992.

² Radu Ștefan Vergatti, *O dispută fără obiect: Transilvania*, în *Geopolitica*, revistă de Geografie politică, Geopolitică și Geostrategie, anul III, nr. 11/2005, p. 125-136.

³ Între 1866 și 1879 a purtat titulatura de Principe, iar între 1879 și 1881 de Alteță Regală, România a fost ridicată la rang de regat de către Parlament pe 14/26 martie 1881.

⁴ Un tratat de alianță cu Austro-Ungaria la care, în aceeași zi a aderat și Germania. Tratatul avea un caracter defensiv și secret, fiind cunoscut doar de un cerc restrâns de politicieni și de regele Carol I.

⁵ *România în anii Primului Război Mondial*, vol. I, București, 1987, p. 78-79.

⁶ Se confruntau două grupări politico-militare Tripla Alianță (Puterile Centrale) și Tripla Înțelegeră (Antanta).

oamenilor politici români antantofili, antiruși sau filogermani⁷. Premierul român a așteptat momentul favorabil pentru intrarea României în război. După ce la 4/17 august 1916⁸ a încheiat un acord secret cu Tripla Înțelegere pentru intrarea în război ca aliată al acestei grupări politico-militare⁹.

În perioada neutralității între bucureșteni circula o glumă care reda starea de spirit a acelor ani tulburi. Se spunea că Nicolae Filipescu declara că nu a venit timpul ca România să intre în război, Alexandru Marghiloman afirma că a sosit de mult timpul, iar Ionel Brătianu spunea că este bine să nu ne uităm la ceas¹⁰. La data de 14/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei, iar la 15/28 august 1916, armata română a început operațiile militare pentru eliberarea Transilvaniei¹¹. La 17/30 august Germania a declarat război României iar la 19 august/1 septembrie 1916 Sublima Poartă și Bulgaria au urmat exemplul germanilor. Armata română lupta pe două fronturi, pe 24 august/6 septembrie 1916 a avut loc înfrângerea armatei române la Turtucaia. Brătianu și-a dat seama că țara se afla într-o situație grea și i s-au prăbușit starea de spirit și moralul¹². În ziua de 20 noiembrie/3 decembrie 1916, armata română a pierdut bătălia de pe Argeș-Neajlov¹³, sau bătălia pentru București, guvernul României se va îndrepta în frunte cu premierul, Parlamentul și Casa Regală către Moldova.

Printre articolele apărute în ziarul „Lumina“, la secțiunea știri artistice se anunța că joi 20 și duminică 23 septembrie 1917, urmau să aibă loc audițiile pe final de an ale elevilor doamnei Lucreția, doctor Popovici Pretorian în sala Ateneului ora 3 după amiaza precis. Joi la 8 seara urma să aibă loc la teatrul Cinema Căminul Cultural din Calea Văcărești Nr. 54, o mare reprezentare cu artiști reputați în beneficiul școlii în aer liber a „adăpostului pentru copii mobilizaților“ din strada Raionului Nr. 54. fiind vorba de o acțiune de binefacere se cerea să vină cât mai multă lume¹⁴. Tot în același ziar era publicația coordonată unde urmau să se predea vinurile și spirtoasele ce trebuiau predate conform ordonanței din 2 septembrie 1917, care nu se mai afla la locurile de producție, acestea urmând să fie predate în următoarele zile:

1. Pentru București până la linia de centură vor fi predate vinurile la pivnița Bagdat din strada Cazarmei Nr. 44, în sticle și ulcioare, la pivnița Centrală din strada Petru Rareș Nr. 11, în butoaie, între 5-20 septembrie;

2. Vinurile din comandatura etapei 301 – Ciocănești între 5-12 septembrie la fabrica de zahăr Chitila;

3. Pentru vinurile comandaturii etapei 24 - Oltenița între 14-20 septembrie la

⁷ Radu Ștefan Vergatti, *Starea de spirit a lui Ionel I. C. Brătianu după intrarea României în Primul Război Mondial*, în Buletinul Științific, Studii Istorice al Universității din Pitești, nr. III-IV (2004-2005), Pitești, p. 113-114.

⁸ *Istoria Românilor*, vol. II, Tom II, București, 2003, p. 418-419, la această dată în locuința lui Vintilă Brătianu, au fost semnate cinci exemplare în original pentru: Rusia, Franța, Marea Britanie, Italia și România, desemnarea documentelor de alianță cu Antanta nu au știut nici măcar membrii guvernului.

⁹ *România în anii...*, vol. I, ed. cit. p. 121-122.

¹⁰ Radu Ștefan Vergatti, *op.cit.*, p. 114.

¹¹ *Istoria Românilor*, vol. II, tom. II, ed. cit., p. 420-421.

¹² Vezi pe larg Radu Ștefan Vergatti, *op.cit.*, p. 115-116.

¹³ *Istoria Românilor*, vol. II, tom. II, ed. cit., p. 433; *România în anii...*, vol. I, ed. cit. p. 486-526.

¹⁴ *Lumina*, I, nr. 1, miercuri 5 septembrie 1917.

pivnița Secțiunii economice din strada Constantin Alimăneșteanu Nr. 19¹⁵.

Ca peste tot în țară, pentru a menține un control asupra persoanelor apte de muncă, dar și pentru o exploatare eficientă a teritoriului ocupat, autoritățile germane au solicitat toate forțele de lucru civile neocupate și trebuiau folosite la gospodărirea războiului, inclusiv ȣiganii și prizonierii de război¹⁶.

„Conform ordonanței Administrației militare (Buletinul de ordonanță pentru populația României nr. 224) orice persoană capabilă de muncă între 14 și 60 ani aflătoare pe teritoriul administrației militare, este obligată a executa munca ce i s-ar da de un serviciu al părților aliate contra plată.

Se vor duce lucrători la muncă cu forța numai dacă, după o invitație prealabilă nu se prezintă lucrători voluntari sau nu se prezintă lucrători suficienți.

Spre a se înlesni angajarea lucrătorilor voluntari, mai ales a celor care se vor angaja pe un timp mai îndelungat în afară de locul lor de domiciliu, li se vor acorda avantaje speciale ca de exemplu: leafa mai mare sau arvuna de circa 50 lei, acordarea unui ajutor familiei lucrătorilor însurați și anume de 10 lei soției și de 5 lei pentru fiecare copil sub 14 ani, de asemeni favorizarea la concedii.

Lucrătorilor ce se angajează de bună voie li se vor acorda anumite premii [...].

Cei care nu se conformează ordinului, adică de a se prezenta la lucru, vor fi pedepsiți de către tribunalele militare germane sau de comandanții militari [...].”

În ziua de 4/17 decembrie, „Gazeta Bucureștilor” anunța că la Cinematograful Zaharia, de pe strada Lipscani, avea loc „reprezentăția extraordinară cu frumoasa dramă în 5 acte *Iubire și recunoștință*. Era prima reclamă cinematografică publicată în presă după intrarea inamicului în oraș. Numărul următor al gazetei aducea la cunoștința publicului că la Cinema Lux, din strada Doamnei nr. 5, începuse să ruleze așa-zisul „mare succes mondial *Din leagăn până în mormânt* (Von der Geburt zum Tode), tragedie istorică în 3 acte și 250 tablouri”, precum și „jurnalul războiului” 17. Autoritățile de ocupație permiseseră redeschiderea cinematografele, sub un strict control al poliției militare germane. În aceeași zi de 5/18 decembrie mai apăruse în „Gazeta Bucureștilor” un anunț, de astă dată în limba germană: „Von 4 Uhr Nachmittag ist stets das Vergnügungs Etablissement «Trocadero», Spezial-Lokal fiir Offizier, Strada Doamnei, geoffnet” 18.

„Cetățenii orașului care au cai în posesiune sau îngrijire sânt datori să înștiințeze despre aceasta Inspectoratul de poliție din cartierul lor, cel mai târziu până miercuri 20 decembrie, stil nou, ora 12 din zi; contravenienții vor fi pedepsiți cu amendă sau cu închisoare până la doi ani” - anunța tot „Gazeta Bucureștilor” în următorul ei număr¹⁹. Printre primele rechiziții efectuate de ocupanți a fost cea a cailor, de care aveau stringentă nevoie pentru armată. În același timp, Komandantura germană cerea primarului mari cantități de alimente. La obiecțiile acestuia că s-ar ajunge astfel la înfometarea populației, colonelul Stolzenberg ar fi bătut cu pumnul în masă zicându-i: „Uiți că suntem învingătorii și că învinșii trebuie să se supună”.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ „Gazeta Bucureștilor”, XXXVIII, nr. 198, ed. de război sub ocupația germană, nr. 5, 18 decembrie 1916 ,

¹⁸ „De la ora 4 după-amiază este deschis localul de distracție «Troca-dero», din Strada Doamnei, numai pentru ofițeri”.

¹⁹ „Gazeta Bucureștilor”, XXXVIII, Nr. 199, ed. de razboi sub ocupatie germană, nr. 6, 19 decembrie 1916,

„Puteți să-mi trageți un glonț, dar nu mă supuneți la un astfel de lucru“, ar fi replicat Emil Petrescu, potrivit unei relatări a Sabinei Cantacuzino 20. Conform unei alte relatări, autoritățile germane ar fi cerut Primăriei Capitalei, curând după stabilirea în București a Guvernământului Imperial și a Komandanturei, să le comunice, într-un răstimp de 12 ore, ce cantități de lemne, petrol, cărbuni, zahăr, făină ș.a. se găseau depozitate pâine se poate fabrica zilnic în București și care era capacitatea în Capitală 41 unde, inclusiv ceea ce dețineau cetățenii, apoi câtă totală de măcinare a morilor din oraș 21. Primăria nefăcând față unor asemenea exigențe, iar primarul Emil Petrescu adoptând amintita atitudine, Guvernământul Imperial a decis, pe de o parte, înlocuirea acestuia, iar, pe de altă parte, a cerut direct populației, pe calea „ordonanțelor“ și sub amenințarea unor severe pedepse, de a declara cantitățile de alimente și combustibil deținute.

Sarcina rechiziționării acestora a revenit autorităților locale românești puse sub controlul poliției militare germane. Încă din primele zile, ocupații s-au revărsat, după cum susține și C. Bacalbașa, „asupra tuturor depozitelor și băcăniilor; toate mărfurile sunt ridicate, iar drept plată se dau bonuri de rechiziție 22.

UNKNOWN INFORMATION FROM THE MEDIA OF BUCHAREST DURING THE GERMAN OCCUPATION 1916-1918

Abstract

The author tries to present with the help of some fragments from the press of the time the state of mind of the inhabitants of Bucharest, as well as aspects of every day life during the German occupation in the World War I.

²⁰ Sabina Cantacuzino, *op. cit.*, p. 40.

²¹ V. Th. Cancicov, *op. cit.*, vol. 1, p. 212.

²² C. Bacalbașa, *op. cit.*, p. 45.